

Primera part

Memòries dels 14 als 18 anys.

- Dels últims temps de col·legi x
- Unes curtes vacances darreres de col·legial. x
- Les primeries del Treball x
- La Rambla perfumada, a les 9 del matí x
- Les modistetes rialleres x
- Dels nous jugadors compans x
- La sensualitat quies de vetlla x
- Consideracions sobre la fidelitat matrimonial x
- Els esplais vagorosos: observacions. x
- Hom poètzos inexpertament. x

Segona part

- Records d'una nevada sensacional.
- Els esdeveniments polítics, mirats a les pàgines dels diaris
- Dels quioscs i les cadenes de ferro. x
- Un amor extravagant i llunyà
- Les confidències del secretari.
- Els meus successors
- Canvi de decorat.
- L'aden al tren elèctric
- Les tardes dels diumenges
- Del viure vulgar.

Tercera part.

L'estiu assolat i peresós.

Arreu, donzelles.

Els passeigs pels ravalers

Les meres enamorades

Una noia al balcó (aquella veïna que morí al 16 de maig)

Les forades dominicals

Del·s sins adolescents

Unes vacances de quatre dies

Les amigues intoltables

De la tímida

Quarta part

La celebritat literària

Gosadís

Una espurna de fama

Desil·lusions

Una nova nevada, a ple dia

Teatres i música.

Semana Santa = Ciutat

Uns mots sobre litges.

Les amistats i el cinema

Epíleg

Sortir de nits!

Col·litge amb la sensualitat

Lectures i balls

La clau de l'adolescència.

Plançat el Juny 1923 - Agost 1924.

De la edat poètica i sensual

Memories dels 14 als 18 anys.

Primera Part

Dels últims temps del col·legi

Perquè sera que jo arribi he recordat aquest incident de la meua vida de col·legial? Era un dia, a les sis, baixant de classe per l'ampla via barcelonina, remorosa sempre de tràfec i optimista i riallera amb el seu aire popular i joios. Anaven uns quants companys, mes grans, això sí, que jo, però de la mateixa classe. En aquestes edats, un o dos anys son remarcables tant o mes qu'en la primera infantesa. Entre les vacuitats i les petites anècdotes escolars, un d'ells, contà el següent:

- Sabieu que sempre faig tard. Què hi farei? Al matí els l·lengols se m'enganxen com un dimoni. Soncs arribi, en pujar en tramvia a les vuit he vist, allà a la plataforma, dreta, una noia, vestida humilment com una treballadora. Aquella noia, que tot al mes tenia quinze o setze anys, tenia dret a seure enllce dels homes qui omplienaven el tramvia i que no es dignaven pas deixar-li seient. Tella el devia tenir soblement perquè estava embarassada.

Noaltres no acostumàvem a parlar amb eufemismes. El nostre company seguí:

- Jo veia, i ella no deixava de notat-les, les mirades malèvols qu'es fixaven en ella i els comentaris que la seva prematura fecunditat desvetllaven en la gent del tramvia. Des ven qu'en sofia... Era formosa, potser havia estat aquesta formosor la causa de la seva deshonra...

Quan feia una suposició, no la exposava amb fonaments, sinó rotundament i no allegant res per convèncer.

- Segurament, jo m'he dit, ha estat seduída per un home covard i baixament vil qu'haurà abusat de la seva confiança, de pla en l'immoral ambient de les grans ciutats. Jo, per tal de lliurar aquella noia i al seu innocent fill, qu'encara no ha vist la llum de la perpètua vergonya, del deshonor i la taca inextingible de la vida llur, menysprenada com deu coser fins pels seus pares, - com si no, la farien treballar en aquest estat? - m'hauria casat amb ella,

2) hauria, de bon grat donat el seu nom a la dissortada víctima del baixos instints de tota una vil societat, perquè tothom hi té culpa, i hauria protegit i honorat al seu fill. —

Aquests generosos propòsits, basats sobre conjectures, que no pensàvem en rebutjar, i expressats, sinó en les mateixes paraules, d'una semblant faiso, ens feren oposar-hi la crítica positiva, crua, realista, del egoisme latent fins en els nostres esperits de tretze a quinze anys. Vèiem i admiràvem la grandesa del sacrifici, la immenitat del heroisme de les refutacions que s'ens acudien, que no eren poques.

— La podries estimar? T'ella a tu? Existiria mai entre vosaltres dos el necessari pla d'igualtat? Podries considerar en vosaltres l'ombra del cinic seductor, que potser qualsevol dia anejaria de nou a la muller?

Mes amb tots els nostres motius d'objecció, ell es mantingué, — mal for teòricament, — en els seus pietosos afanys. Oh, l'amic generós, qu'aleshores, en l'edat de la franquesa descobries la grandesa idealista del teu cor! Potser mai colat, aquesta propòsita generosament feta per tu, a qui jo sempre admirava i respectava pel prestigi dels teus quinze anys i de la noia! T'en recordes d'aquelles noies, aquella col·legiala estrangera, rossa i altívola, que cada dia troaves, per enveja nostra, a la diagonal? I d'aquella noia d'una botiga que vas "conquerir" amb la teva ingenua audàcia? De la modisteta gràcienca que acompanyaves sovint, els llibres sota el braç? Potser ja ni tan sols ho tens a la memòria, mentre que jo sempre revisaré aquestes hores de la meua adolescència i sempre l'admiraré per la teua generositat humana, de la ciutat devoradora!

I aquest gest et valdrà per redimir-te de totes les faltes d'egoisme que la teua joventut cometi!

* * *

Com una glospada, van audint els records de les classes, dels mestres, i condeixells. Fa temps que no ho vist a unes ni altres! De vegades un company em sobta amb una ràpida salutació; al cap de temps, costa molt renovar les amistats íntimes del col·legi. Ha crescut la distància, i els records són un bloc de gel que es va fent mica en mica.

I pensant en els felixos temps de col·legi, tan sols torbats per la por de les conseqüències d'una massa anti-reglamentària follia, o per la dèmia dels problemes difícils, de les lligons oblidades i de la severa i mítica consigna del silenci — sota pena freqüent de fer trenta vegades tot el verb "Jo enraonar mentre el professor explica la lliçó", — tinc pena d'haver passat ja aquell temps i haver en la fredor important d'un despatx, sense fets al dijous tarda ni vacances per Nadal, Pasques i estiu!

Les cutes vacances darreres de collegial

Vacances a l'estiu! En bona fe, que les anyoro! Les darreres que vaig fruitir foren ja escalamuscades pel treball.

S'havien ja acabat les classes. Un acte sollemniel, el repartiment dels premis. Aquells bons religiosos ens carregaren de llibres, uns llibres francesos de la casa Mame, de Four, o castellans de contes i viatges. Un company deia: - Mai no m'he pogut llegir cap, d'aquells llibres. Jo veig que no n'hi ha cap que tingui una mica de solta.

Així era una superstició, i vaig tractar de convence'l de la seva manca de fonaments en assegurar l'imbecilitat absoluta del llibre de premis. Son avorrit, així sí, i ademés el meu amic tenia el paladar literari fet malbé per l'indigestió continua que patia de "Dick Furpin", Fitz Roy" o les autèntiques aventures del ~~cap~~ Coronel Cody, vulgarment dit "Buffalo Bill".

A mi m'havien carregat amb un infolio que era no menys que les peripècies del pobre Robinson Crusó, i vaig tenir lleure de rellegir-les i fantasejar sobre la bona ocurrència que tindria el govern si plantés illes desertes a pocs pams de litoral per policia, - i amb lloros i raiuns.

Naturalment que un premi tan voluminós, sense comptar amb un diploma com un llençol, era degut al meu bon comportament. "Excellent" resava la qualificació general, i exceptuant-ne una o dues assignatures que'oferien visiblement la meua intel·ligència i la meua traza, les notes particulars eren coincidents amb la general.

Així em feia creditor a un ben guanyat repos. L'esqueia haver-hi entre nosaltres uns parents vinguts de lluny anestesies, i vaig fer d'inspèct cicerone amb la millor bona fe del món.

Rambla amunt, Rambla avall. Montjuïc: així serà l'Exposició. El Parc antic. El Tibidabo. Un bon ressenya a consciència, satisfet de poder lliur com una gràcia uns coneixements vulgaríssims a la ciutat.

Varen passar les revetlles tradicionals: Sant Joan i Sant Pere. Des que és una revetlla per un mingó de catòlics anys? Senzillament anar a veure uns focs, tirar alguns lluminis de bengala: d'artifici, menjar un tros de coca, i bona nit, mentre toren enlaire els cotxos, avall dels estels, i el cel de la ciutat es enrogit de tantes fogueres.

I després, l'èxode dels estinejants de mar o de muntanya comença inevitablement. Jo tinc uns episodis d'estineig, que justament ara, amb la relectura del Robinson, es desvetllen vivament. Son aventures gairell, arriscada performance la meua, i potser portaria salvació d'un accident l'altre.

De menut, coneixia de pam a pam Vallvidrera. En efecte, al estiu, potser cada dia hi anàvem, i bona part de l'any passàvem allà els diumenges. El despectat objectiu fotogràfic que a tota hora emparia les excursions amb la seva empipadora fidelitat no ens deixava mai de peljar. Ara tinc esguards melanciosos per aquelles fotografies esgroguïdes - completament d'aficionat, - on les gràcies juvenils esclaten de faisions indubtablement desgarbades en la meua posició a o en la gangota modernista dedicada al aparell o al retratista.

4) Un diumenge, bonic, que feia el que podriem dir-ne "el gomet", anant endavant i endarrera sense motius justificats per una drecera costurada i fins aleshores, ~~ja seria~~ que ~~era~~ inexplorada, - ho faria, - vaig forar-me a dallsar corrents i a dues passes de baix, una pedra em feu caure allargat. En recollir-me, no quic satisfet, el meu pare, varen venir a un metre davant nostre, amagat pel bardissos en negre fou profundissima i sense marge.

Ja em veia jo caient per aquell forat tenebros i us asseguro que la for del qu'oni podia haver passat ~~era~~ so-
brefija de molt a la molestia del la caiguda (no per haver-me fet mal, sino per l'humiliacio d'un tan ex-
pert excursionista de ~~tant~~ anys!!)

Conculari justificat: Hi ha un angel que vetlla pels infants inesperats, encara que facin ganyotes al retratista co-
ficionat. I em van assegurar serioument que ja aquell dia havia nascut. Ho vindre present en comptar els
anys, quan aquells vint del primer vaixement fins aleshores em siguin sobers.

El segon ja es més satisfactori per mi. L'explicare dignament i noble.

Era en un poble de la costa. Jo embreia, cada tarda, passejades sentimentals per les vares de la ribera, tot sol. Me
narrava cullia de la vida, seguint les calcs i badies i platjets, i allà em forava, de vegades a llegir i altres a
sorniar. (Forosament des embellir le narratiu, i el fet qu'en algunes em despullés i xifollegés indignament al
trenc de les onades no es pas incompatible amb el sorniar.) Un dia em recordo que vaig baixar a una badia tanca-
da com una petrina pel altis muralle de roca. Tan sols una pendent llisqueta i formidabilissima de pedra per-
metia la dar allada i per allà vaig llençar-me fins a la sorra. Estava satisfet de la meua heroicitat; allà era una
cala verge encisa, jo deia. La sorra era fina i neta, sense petjades ni sargues, i aquella situacio, entre les roques i el mar
era absolutament robinsoniana.

L'atac, tot això es molt bonic. Però al cap d'una estona, una idea us brusa. "I per tornar a pujar"? Unu ullada al pendis i
al espatat, una ullada indirecta i desfogada, que us descoratja. No volem donat a entendre la vostra angunia i us poseu a
riular. Com aquell qui res no fa, i tot rient, rient, al cap d'una estona emprens la pujada per la rampa de pedra. Ella
també s'ho feu rient, rient, i demostra que les espardeges relisquen massa per dur a bon terme l'empresa.

Un ric humiliat, vaig agafar-me a la sorra. Al cap d'una estona, vaig tenir una idea, i vaig descalçar-me. Les espardeges al
coll, vaig emprendre novament la perillu ascensio. Però aquesta vegada a les vares de les roques s'ajuntà la del pens, qu'en
titlla de desbata i em feu arinent qu'el lloc de dur les espardeges, les persones normalment constituïdes, era al pens, i
no a les espatlle, com semblava creus jo.

Lo humil i for difitil de convencer. Vaig resignar-me a donar per faramada la segona temptativa, i mentrestant, t'ubí un
contorn xifollegant per l'aigua. Ara pensava: - O veure si algú passa per dalt, i et ven aquí, i pot donar-te aquet.

5) Però sabia de sobre que per dalt ningú no passava. Talashore, vaig tenir el cop d'home. Em vaig calçar i pujant a la roca més alta que vaig poder, em vaig agafar de peus i mans a les pedres i còdols sortints de l'espadat, i vaig anar ~~per~~ ascendint, aferrat com una llagasta. Quan, al cap d'un minut de brega, arribí a dalt, vaig respirar satisfet. Si una pedra m'hagués fallat, hauria rodolat magníficament sobre les roques, després de caure d'uns deu o dotze metres, perquè jo m'anava allunyant del punt de sortida, cercant els me, segurs relleixos de la paret de pedra.

Un esguard victoriós al espadat, que, n'estic segur, m'ullava rancuniosament, i un pensament al retllador angel, són caràcters justificats d'aquesta aventura.

* * *

Tot pensant i passejant, s'acaben les danerós vacances d'un col·legial que ja ha sortit per sempre de col·legi.

Les Primeries del Treball

Començar a treballar! Aquests màgics mots tenen tot un regle de sensacions aparcellades. Significa l'ideal del col·legi. -Quan jo treballi... -diem, esguardant amb menyspreu als nanos que tardarien encara dos o tres anys a fer-ho. I ja ens imaginàvem dirigint una casa comercial, o corrent articles importants, lluint tots els coneixements qu'ens havien atiborot al cap de mestres: que si àlgebra, que si comptabilitat i matemàtiques comercials, que si taquigrafia, que si dret mercantil, idiomes... Sen men! Tan savis com érem tots, ja ens veíem guanyant mesades respectables i dirigint a persones d'edat, molt honrades i experimentades, així sí, però, els pobrets!, ~~mentats~~ excessivament a l'antiga, sense els mètodes moderns del comerç ni la teoria dels alts estudis mercantils.

Jo coneixia un xicot que al acabar el curs darrer s'assajava a contestar els anuncis del diari, aquells que fan:

"Es desitja jove que sàpiga laquimèica i idiomes, amb pràctica de despatx. Escriure a R.S."

i recordo perfectament qu'en tutes les lletres, després de fer l'inventari dels seus coneixements, de nomenar el col·legi i les bones notes hagudes, acabava:

"Espero que ja que els meus coneixements supleixen la pràctica i edat qu'enc manca, vindrà a bé admetre'm en el lloc que té vacant, o en altre que a vosté li convingui. Les meves pretensions són limitades: desitjaria 30 duros al mes i em plauria moltíssim fruir de la seua ra anglès."

Amb una inventiva prodigiosa i satisfactoria, ell mateix feia les lletres de resposta, on els dignes comerciants exultaven d'haver trobat una tal joia comercial i asseguraven unànimement que li donarien la plaça del tenedor de llibres o del cap d'escriptori, amb la promesa d'una paga de sou continuada i amb l'acceptació de totes les condicions accesoris que vingues a bé exigir.

I aquest xicot es col·locà per sis duros al mes, per perdre meritori!

Maí les velles persones sabien apreciar els mèrits d'un mingo que ha fet amb tota felicitat els seus alts estudis comercials!

6) Jo tenia més modestia que el meu amic i forçosament no fou tan amarg el desengany.

J'ja em tenien d'empleat de comerç, en un caner concorsent i aristocràtic de la vella Barcelona. Un pis principal, amb parets de paper i fusta, quatre taules de ministre ocupades eventualment; mai totes quatre a l'hora, un rebedor envitrat, amb dues portes i una finestreta de caixa, una recambreta pel telèfon, una cuina on esbandia els panyos de copiar cartes, i una cambra fosca de mala endreços, amb armari-arcins. Fixo era el despatx, dividit també en dos compartiments dels quals érem senyors l'amo i jo. Una màquina d'escriure al costat de cada taula, dues reconeres, cadires, tapissades, dos sillons de fusta i dues butaques capitonades, una caixa feta vermella i imponent, dues premses de copiar, calendari i mapes per les parets, portes i balcons corredors, que sempre s'encamallaven sobre les vies o descarrilaven misteriosament, tot això acabava de completar el despatx.

Quan vaig començar el treball, tenia davant meu dos empleats, a més a més d'un que era malalt. Tal cap de tres mesos, el malalt havia mort, els vivents havien emigrat a altres terres i em vaig veure en la situació somniada pel meu amic, de dent, files be, sota la constant vigilància del cap d'escriptori.

Això no vol dir que jo fos l'únic empleat de la casa. Hi havia un tenedor de llibres misteriós, que duia sempre el Major endarrerit de tres o quatre anys i que sempre anava a treballar de nit a non del dematí o del vespre. Era un bon senyor escèptic, que feia la vin-vin a set o vuit cases per anar arreplegant, quinze duros d'aquí, vint d'allà, quaranta d'allà baix, un son passador. Hi havia també, en una fabrica amagada per un recó d'Hospitalet, un encarregat que gairebé estava en la mateixa situació, si tenim en esment que tan sols tenia un subordinat, que encara de vegades venia a posar-se sota el meu comandament. Hi havia també, — prestigi gloriós de la casa! — un camió incansable i espartidor, que duia reposadament l'encarregat, fent de xòfel, i on s'encabien el gènere en direcció als clients de la ciutat o a les estacions ferroviàries.

J'jo, mantel·lejant en la màquina d'escriure, fent factures, cartes, notes de prems, portant llibres secundaris, copiant cartes a força de premsa, i anant a cobrar rebuts o a cercar balons a les estacions, tenia una satisfacció íntima, una gran força de content i d'importància: era cap d'escriptori!

Quan em costava més de mantenir aquest tipus, era en acarar-me amb les premses de copiar. Enencom tota la cines d'aquest ram, uns estries desequilibrats i desnivellats. El resultat era una esgarriosa faca al mig i els reconcs blancs. Això era la primera. L'altra tenia la debilitat d'estrenyer amorosament els extrems i deixar el mig lliure de tota pressió.

I llargues provatures i pacient suportar de crits i renys en ficar trobar un mitjà d'arreglar la cosa amb falques, de paper i remullament científic i adequat dels panyos. Era inútil, però. Aleshores esdevenia qu'és desmivellaren d'un altre costat o bé els draps s'estripaven, o la màquina tenia cinta nova i la pressió havia durat massa, o bé la ~~cinta~~ cinta era vella i l'estona de premsa no havia bastat per la clara lectura de la còpia...

Altra cosa que destorjava la meua dipositat eren les portes i balcons corredors, dels quals ja he insinuat la graciosa propietat. Devien ésser tractats delicadíssimament, com a éssers reumàtics o baldats, i feien gemecs afrosos mentres se- i no s'odia correr. I calia que recomencesin.

La gràcia d'això era que sempre i esdevenia al vespre, a l'hora de plegar...

La Rambla perfumada a les nou del matí

Si té un avantatge treballar al carrer de F..., és el passar, a tres quarts de nou del matí, a la una i quart del migdia, a tres quarts de tres i a quarts de vuit de la banda per les Rambles barcelonines. No per tota llur extensió, però per les més belles, indubtablement les de Canaletes, d'Estudis, i de les Flors. I després, un tros de la del Mig. Cal dir que la reina de les Rambles és la de les Flors. Aquell tros de Belles al pla de la Boqueria, encara que no tingui el barroquisme desesperat de l'església, la severitat profanada del Palau de la Virreina, ni la remorosa agitació de la Boqueria, seria la millor joia de Barcelona per les parades de flors.

I aquestes parades de flors, aquesta Rambla perfumada, cal veure-la a les nou del matí! Regada de fresc, la part central penja un mirall polit de banys, i l'envernon es magnífic. Amunt i avall, salta-banells, pixa-tinters, modistes i dependents, minyones que van i venen de la plaça, custodiades pel xicot o per la senyoreta, els cegs que davant la Virreina canten els crims afrosos del Landri, o el couplet de última moda, què quere uno? voltats de cinquanta badors, els estoics memorialistes encofernats en les casetes i escoltant els secrets sentimentals de a val la carta, confessors llogats de l'amor i mostatents lloctinents del cec Cupido.

Amunt i avall, neguit de treball, sol i rialles. A banda i banda del riu remorejant, les flors fresques que donen el tò a l'ambient del dia, qu'enclouen el secret d'aquella mitja rialla que farà la modista i es deixarà un resplendor a l'ànima totes les hores d'aquell dia. A banda i banda, la simfonia exultant de les flors.

8) Les arbres de les floristes cobertes totalment de flors belles i colorides, - diria's que son alats i fantàstics ocells, - oloroses i radiant flors, armónicament combinades i protegides per l'ombra. La monstruosa, com altra flor gegantina i violada, son el mes prenat i inimitable ornament de la Rambla.

Son, al mes de Març, les branques d'arretelles i de mimosa, blanques i grogues i ardides, sentinelles del bon temps. Son les camèlies d'hivernacle, les gardenies odorífere i delicades, com flors de porcellana, qu'aniran a mustigar se'nt tran d'un frac masculí, en vida radiant i curta. Tal bell costat d'elles hi han les flors humils i menestralles, els pensaments morats, grocs i vermells, com papallones aturades un instant, les blanques i senzilles violes, de suau olor, i les fragants i arrugades violetes. Hi han també, exuberants i carnals, les roses vermelles de Sant Jordi, que son tanté un dia la flama mística d'un sacrifici venidor, les exòtiques i delicades rosa-té, de color de mel, i les clàssiques, les rosades com una galta de donzella. Els ~~sementats~~ clars, sobles, encos i esclatants de perfum i foc, semblen encara més vents al costat del lliris cardis i virginals, de les jonquilles menudes i de tots colors, dels nards odorífers i plens de castedat, qu'engoren potser els Sants Patriarques bíblics de la barba florida. ~~¶~~ Treuen les dàlies inodoros i sensuals, avellutades i de color de robins i topazis, els sentimentals crisantems, qu'ens parlen d'aquelles llargues penes japoneses i ens duen als ulls els romos o les visions cinematogràfiques d'una Madame Butterfly o d'una "geisha" adorable, i les camperols margarides de totó d'aurat i auguradors petals, i les físies aïrores, d'incomparable elegància i color intensament roig, com una brasa, i els geranis vulgars i multicolors.

Totes les flors van succeint-se per la Rambla; les corones de perpetuïnes i dàlies blanques, per Tot-Sants, les madales, per Desembre, les mates d'olorosa alfàbrega, per Sant Joan i els poms de clavells i de ginesta camperola per Corpus. ~~Après~~ les plantes d'ornat, les palmes aristocràtiques i les fulles desconcertant i eternes; les nebuloses esparraqueres i aquelles branques plenes de floreta blanques, que nomenen "mosquits"; les "marqueses", forçosament elegants i qu'induen sempre l'impressió d'un cigre o una oca, - perquè diré en aquesta suggestió? - i els amples testos de les hortensies, tan delicades i llanguides en l'exuberància ~~lles~~. També alguna vegada hi hauràn les magnòlies, la flor torbadora i femenina, que té tan sensual el perfum i evoca els sins abliscent, i potser per Nadal s'espargiran els cossis on ~~les~~ els abets muntanyencs esperen la mà generosa qu'els guarneixi i il·lumini, seguint la costum dels països nòrdics. - Aquests arbres sembla que quatin amb ells meravellats les minyones que venen de la Boqueria can-

9) gade d'avinam, de verdures i de joia madalena. -

I mentres per les vores de la Rambla es va de-entrotllant, al voltant de les parades uniformes, el palma variat de color, de forma i d'inoma, de les flors camperoles i ciutadanes, dia darrera dia van passant, adelerats, quatre vegades al dia, els saltatanelles i els fixa-tintors les modistetes i dependents, els treballadors i els burgesos, entre remor de corses, piuladines d'ocells, brujit estrepitos dels tramvies i botzines estridents dels automòbils. El sol, dalt del cel, es- guarda la Rambla, i com si fés l'ullet a Colom, llença un raig daurat i càlid damunt les flors.

I davant la Virreina, malgrat les flors, els soldats i la senyora qui està esperant amb impaciència, les minyones i les aprenentes s'enclen amb l'armoniu cant d'una dona baixeta i curta de vista, acompanyant i acompanyada d'una colla de cecs que toquen el violí i la guitarra, - fins potser l'acordeo, - o bé es deliten amb les planes intel·ligents d'aquell verdum o del canari ensinistrat.

Personen-me: són les nou i cinc, i la tasca m'està esperant, al despatx... Com que soc cap d'escriptori...

Les modistetes riallers

Aquest carrer del meu despatx és deliciós. A la nit es una glòria de llum i de gent, d'establiments luxosos i de passejants bados. N'hi ha, de gent, que per no gastar llum, surten a passejar!

Els gustos es dibuixen en les badqueries inconscients. Així jo, - sempre va bé una mica de llança, - m'aturo ~~sempre~~ al davant del aparador dels llibreters, cosa que no priva que badi, a més a més, a tot allà on hi hagi quelcom de remarcable: una joia, un maniquí, o un reclam vistós.

T'és també un entreteniment fer estadístiques sobre això. Naturalment, que això ho dic jo hipotèticament. Mai no he estat prou resistent per precisar una estadística. Si alqui la fés, però, t'ine per seguir qu'els tres establiments que veig a davant del despatx s'en durien potser la palma d'admiradors. Els bons establiments són una administració de rifes, una llibreria i una casa de modes.

A l'administració de rifes s'atura joia estona la gent. O fica, o no s'atura. Són tan temptadors, aquests dècims! La fortuna per un duro, us sou! Podreu engegar al burges, al amo de la casa on viviu, podreu comprar-vos un trajo, un automòbil, joies per la dona, col·legi pel nen, aut un duro! Qui ho resisteix?

Amarim el duro i entrem a cercar un dècim, tot seguit! El paper de l'el·lèusio! El bell paper que saben quan costa i no quan valdrà! Però potser es estimen més comprar-lo als revenedors de fora, una dona i un gepenut, hi han. No dubten un instant. Toquen ferro, i com- duïten!

Aquestes reflexions les fa jo al veure cada persona que s'aturava al davant de l'administració. Però aquesta estava en desgràcia, com parada als altres dos establiments, els seus veïns.

10) Al miglironera una bixeria, - quincalleria, n'haurien dit abans, - i els seus aparadors de façana i vestibol, convidaven a deturar vos. En bona fe, allà hi trobarien article adequat per vos, fossin qui fossin.

Hi queren molt les mosses. Restaven, el nas clavat al vidre, encisades per les arracades de fantasia, els bragalets moderns, les medalles i agulles d'or de Toledo, els collarats ~~estants~~ violats i els vanos magnífics. Els preus s'exhibien al costat, com una insinuació, quan eren barats, o una mola, si no hi arribava la bossa del badoe.

En aquells aparadors lluen també els objectes d'art de maiòlica i guix colorits, les reproduccions de Venus i Adonis, tota aquesta memòria coneguda despectivament per santi di guixi.

Hi havien rebrotges de ~~placat~~ ^{brag} placat, de maquinària perfecta que s'anava avançant follament, o bé e, parava misteriosament i sentia deutejos veement d'anar-se endinçant en el passat. Un rebrotge d'aquests, s'aprecia dignament amb un objecte de fantasia, i festivament, la fantasia està dignament representada.

Les dones esguardaven aquell rengle d'arrecades amb culs de got, amb imitacions de camafurs o d'onix kallet amb un somriure de menyspreu, però totes interiorment pensaven, per hoc goig que fessin:

- Si les portés jo, ~~fora~~ semblarien talment de brillants bons, - de safirs bons, - de bones maragdes.

Les pedres anaven essent mes humils quan mes humil era l'agencament de la dama contemplativa.

Ta vegades es decidien, i les compraven "per regalar a la minyona, sab!".

A l'endemà les duïen elles i calculaven, amb esguards amatents a les joeries, el que valdrien si fossin bones, per dir a les amigues quan li haurien catat. Feina inútil: les amigues no les creïen.

Però encara que molt "psicologies", aquests dos establiments no són res al costat de la botiga de modes de G... Allà si qu'es pren la mida dels desigs de les dones! Fote, inenemiament, s'hi aturen! Si l'una contempla amb fruïció un "sant de lit" de seda malva, l'altra s'entusiasma amb una canisa i uns pantalonet gairebé invisibles i transparents, oh, una delícia! - i que són, per un caprici de la moda, del color més inusualment: groc, verd poma, vermell, negre. I les noies s'encisen i sospiren davant d'aquelles maravelles, o bé fiten amb admiració davant els vestits de soiree, els guants de fantasia o els abrics luxosos; i esguarden ~~admiració~~ ^{estasiades} estasiades, les belleses del interior.

Potser allà davant germineu els pecats que fan caure les noies... Potser en aquella vorera està sempre a l'aguait el diable temptador.

- Veu quines mitges de seda? Quina "doche"? Quines camisetes de seda? Per què no en tens, tu?...
- Oh! Quançant el que quanço...! Amb prou feines si puc fer-me dos vestits cada any! Va casa els necessiten, els ~~vestits~~ ^{vestits} dura de la setmanada...
- I per què t'indries qu'escales murgar-los? Ets ets bella... Be trobaries algun que per tu ho faria tot, que mantindria el teu ca-

11) pàgines... Aquell jove dient de la botiga que t'ha lloat tantes vegades... Una persona respectable, com l'amo...

- Tasa! Jo soc una noia honrada i cristiana...

- Que et creus que fores l'única? Mira, la Jersina, que guanya menys que tu, com va vestida! Una mica, tan sols, de complacència, i fóres el que voldries...

- Calla... No et vull sentir... Quin vestit més bonic...! I quina llàstima!

- Oh, sí! Quina llàstima que siguis honrada i cristiana...

No en protesta ella, no, d'aquesta exclamació. Noies que treballen, modistes que patien d'obediència per no ~~fer~~ ^{dur} vosaltres els vestits que feu, mecanògrafs humils que deuen fer prodigis per aguantar hajos i remuntar capells, dependents que veuen a tota hora el poc que costa assolir aquest luxe... quina llàstima d'ésser noies cristianes i honrades, encara!

* * *

Al damunt d'aquesta casa de modes, que té tot l'edifici, hi ha, en un pis al mateix nivell del despatx meu, el taller de les modistes.

Al entressol hi han les cambes de prova, i al principal, el taller.

Les noies van arribant tard. Ja venen, algunes, amb el promès... I quan pugem, entré el posar-se el davantal, aixecar la cortina del balcó i contar el que veieren al cinema ahir, s'en va forsa estona. Quan el treball no apreta, -a les èpoques de calma, - tenen i tot, lleure per rifar-se de tothom que s'els hi posa a tret. Un d'ells, no cal dir que soc jo.

En una lenta aproximació estratègica, la meua taula, obliquament posada, va apropant-se del balcó. És veritat que, de tant en tant, i quan l'apropament esdevé excessiu, el meu burgès l'endrega discretament a un metre de distància. Com que tinc molts lleures, bado contemplant les noies com treballen i com embenen. Si en veuen abismat en la contemplació lleu, ja ho rebut. Tinc que retirar virtuosament els ulls i posar-me a simular un treball abassegador.

Perquè jo, a conseqüència dels meus catorze anys excessivament aprofitats, soc molt tímid. Tinc un xicot tímid, entre un ramat de noies ardides, es una víctima propiciatòria. (Naturalment, això de "entre" es una metàfora. Al mig d'un i altre, hi ha el carrer.) Això no vol dir que si el minyó fos llest i els fés senyes amistoses no fos vexat igualment per les mofes descarades i les rialles fúndores de les modistes.

Un filòsof xinès ho dit, - i si no ho ha dit, no hi havia cap inconvenient que li impedís de dir-ho, - que una dona, presa en particular, pot ésser, indiferentment, un àngel, una santa o una fracció d'àngel o santa, però que més d'una dona, qu'un conjunt de dones, no podia ésser ~~una~~ altra cosa que més d'un dimoni, que un ~~conjunt~~ conjunt de dimonis.

12) I la veritat em mou a declarar qu' això es ~~veritat~~ absolutament cert. Experiències en tinc. Elles trobaven, naturalment, d'un còmic exquisit, el fet nosos de la meua persona, de les seves imperfeccions humanes, i de la seva indumentària, i jo m'en sentia a vegades, satisfet: fet i fet, sempre dona importància, el que unes noies s'ocupin de tu.

I si pel carrer les trobava en companyia, en colles, les nosos tenien una irresistible tendència a reproduir-se, en descredit de la meua humil personalitat. En canvi, si anaven soles, esparses, abaixaven els ulls discretament, o bé m'esguardaven amb afecte... El poca-solta que vaig ésser jo, en no començar algun "flirt" que m'hauria donat experiència i records per l'edo venidor, unes estones de lleure sentimental, un prestigi entre els amics, i fins i tot, pretexte per alguns capítols d'aquest llibre.

els meus fugazos companys

Ja he dit qu' en començar a treballar, en el meu despatx hi haviem dos empleats, a més a més d'un qu'estava malalt, i al qual no he conegut.

Començaré per aquest desconegut company, perquè vaig anar al seu enterrament ben ariat. Es deia un nom castellà, era pare de família, i guanyava cinquanta duros. Jo m'he trencat el cap sempre pensant com podia arribar a subvenir a les necessitats de la seva vida i de la vida de fills i filles i sogra amb aquesta quantitat.

Patia del fetge, segons tinc entès. Havia anat jo algunes vegades a casa seva a preguntar pel seu estat.

Era un pis sordid en una escaleta encara més sordida. Un carrer estret i fosc, d'aquells que les cases sobreixen i llencen afra estreta. Tambia el sobrer de tota mena; criatures, escombries, butirina. Un caner del casc vell de Barcelona, però no dels infames i sollats per la prostitució i el vici, sinó d'aquells baris de treballadors i gent humil. Un barri pobre, però honorat.

El malalt no era pas allà. L'havien dut, per millor curar-lo, al Hospital Clínic. La seva muller era sempre amb ell, i jo vaig únicament parlar, sempre que hi aní, amb la sogra del pobre home.

Era una vellota amagada i luctuosa, simpàtica i plena de misèries. De la nanació d'elles, feta amb aquella sen trencada i debilit, en sortia amb el cor estret, plè de penaments dolorosos...

Recordo que una vegada en pregà, si podia, que li trametés un dispeser per una canbra sobrava. Quina canbra, Penyor! Força petita i encobornada, amb un catre i un rentamans, feia tota la impressió d'una nimfol... Li vaig prometre que, si podia, li enviaria el desitjat dispeser que amb els seus cinc o vuit duros mensuals el ajudés a pagar el pis... No ho vaig fer, però tal com no vaig trobar ningú conegut que cerqués dispesa...

Amb aquella bona vella vaig sentir, aleshores, no poder disposar d'un quant de diners, per donar-los-hi...

Ja he dit que al cap d'un o dos mesos vaig anar al enterrament del meu desconegut company, a l'Hospital Clínic...

13) Després d'aquest pobre home ve, en ordre de antiguitat, i sempre després del ja comentat comptable invisible i endarrerit de llibre, un xicot de setze anys, desmanegat i barroer i que ja no em recordo com es deia. Era valencià i vivia amb un oncle que, segons deia ell, era oficial de la guàrdia civil, o tinent de seguretat, una cosa per l'estil. Parlava un català dialectal, amb els magnífics xés qu'intercalava a tort i a dret, i era la mostra clara del que som en aquesta edat tan desgraciada dels setze anys.

Recordo que un dels primers dies d'haver jo entrat, acompanyant-me a les cases i a les estacions, pertal de donar-me una idea del que tenia que fer i poder lluir els seus dominis dels caners barcelonins em féu donar una volta per tal de passar per davant d'una llibreria de vell del carrer de la Palla, on s'embaldia davant d'unes laminees vuitcentistes, uns gravats al cer de la guerra napoleònica. Em volia comunicar la seva admiració, però no ho arribà a aconseguir.

Vaig entendre que en aquell llibreter comprava els fulltons i novel·les que servien de pastura al seu esperit. D'aquesta pastura jo també m'en aprofitava, però. Recordo que ell tenia en un calaix de la seva taula, ocupada en la seva absència per mi, un voluminós llibre on estaven relligades tota una sèrie de novel·les de Dumas, pare, desde les "Memories d'un metge" fins a "La Comtesa de Charmy", naturalment, traduïdes al espanyol. Aquell volum m'el vaig anar empassant fragmentàriament, amb el calaix entre obert, i recordo que totes aquelles trifuleries pseudo-històriques d'aquell màgic de la fantasia m'impressionaren molt.

Aquell minyó tenia un gran plaer en contar les seves gestes amoroses entre les seves condeixebles d'una acadèmia de classes nocturnes on anava per aprendre el francès i la comptaduria.

Aquestes narracions no resistien una lleugera crítica del implacable Fermín Bàñez, envermellit fill d'Astúries, qu'era l'altre company de tasca. Aquest era el nostre cap, però tampoc era un cap massa sòlid. Amant de contar també les seves proeses eròtiques, si contradià al valencià era irònicament amb la sana intenció de fer-lo callar per donar lloc a la reposada narració de com, "una vez que mi tío era empresario del teatro de Pamplona" va assolir uns favors íntims de la "Bella Tingajo" o de qualsevol altra bellesa per l'estil.

Quan el valencià, al cap d'un mes i mig d'esser-hi jo, s'acomiadà per anar-s'en ala seva terra amb la família, el terrible Fermín restà satisfet de tenir-me com a oient indefens i credul en aparença, i abocà a raig fet el sac dels seus records. Emasonava sense parar, anomenava parents, amistats influents i retrera les seves aventures amb una fricció d'afamat qu'es nuna de satisfer recordant el molt que va menjar l'any passat.

14) És que ell, parlant clarament, estobava en aquest cas. Per no m'en recordo quins estranys avatars havia anat transformant-se, al seu dir, de senyoret puerquista a Pamplona, en escriptet mal retribuit a Barcelona.

La seva angixosa situació era clara, - a ell de tant clara li semblava negra. Guanyava trenta duros de sou al mes i amb això devia subvenir a totes les seves necessitats. S'assegurava el menjar mitjançant un abonament de seixanta coberts en una fonda miserosa del carrer de la Bòria, pel mòdic preu de dotze duros (li resultava a penes l'apat) vivia a dispesa en una cambra del carrer de Jamarit, penso, per la qual, inclòs esmorzar i rentar-li la roba, li cobraven dotze duros més, i n'hi quedaven sis per vestir-se, gastos menuts, vicis i ~~tan~~ esplais.

Aquesta malaurada estretor li causava entrebancs com aquell dia trenta-i, que per tot capital tenia vint cèn-
tims, que s'esqueia a disabte, que se li havia acabat l'abonament de dinars, i que, justament, havia estat oblidat pel burges al extrem de no satisfer-nos el sou. Aquell dia ningú maldava per sortir. Quan jo vaig

Després em va contar que, venent les naturals vacilacions, es veié obligat a fer present al principal qu'era fi de més i que ell necessitava urgentment "tocar-ne de frescos".

Pel demés aquest xicot ariat marxà de la casa, també, sols jo hi anelava pregonament. Així fou com ell passà a exercir un altre càrrec en una casa més esplèndida, gràcies a l'intervenció de la seva família, i com en canvi, jo vaig ascendir a la tant vegades al·ludida honorífica posició de cap d'escriptori...

La sensualitat qu'és des vetlla

En té la culpa la naturalesa, els quinze anys, les lectures, la primavera? Qui ho sabria dir? El cas es que sento com es desvetlla en mi una fresca i potent sensualitat. La meua il·lusió més gran p'ra aquesta gloriosa cosa qu'és nomenada "tenir novia". Però això p'ra una cosa excessiva pel meu caràcter. No tinc coneixences femenines, i, a més a més, soc manat d'aquell d'o ~~que~~ precís qu'és el tenir una mica de barra, de gosadia. Jo he dit en altra banda que la timidesa em domina. Així, la meua sensualitat té d'abravar-se en observacions i en lectures.

Aquestes lectures castellanes i franceses, quina impressió no em causen! Ara que soc sol en el despatx, porto molt sovint novel·letes de a tant la peça, d'aquelles que produeixen, amb regularitat de màquina, i amb uns puntets de sal i pebre, els escriptors

15) espanyols. De tant en tant, també, alguna novel·la francesa en col·lecció econòmica.

Potser una de les novel·les que més efecte em causà en aquell temps, fou "Le rouge et le noir" de Stendhal. Aquell sensualíssim Julien Sorel i les extraordinàries amants seves, la casada i la soltera, em colpiren molt de temps, i em revelaren tot un món de novelles idees. En la relativa innocència dels meus quinze anys, allò obrava com un àcid potent i corrosiu. També m'impressionà molt una novel·la del mercantilista Blasco Ibàñez, "Entre naranjos", però.

Ara que ja fa uns quants anys d'això (encara que de vegades escric aquestes memòries en temps present) em felicito d'haver estat sol i d'haver-me guiat un obscur instint en les meves lectures. Perquè, si per exemple hagües emprès, al atzar i endut pel meu afany de lletra de molts, la baixa literatura pornogràfica o l'erotisme d'òmnibus, m'hauria estragat terriblement. I si hagües tingut company, es segur que ell m'haurien deixat aquestes lectures excessives que Déu sab l'efecte que m'haurien produït.

Encara tinc a la memòria ~~l'efecte que~~ la forta impressió que em feu, - i ja era més gran, aleshores, - el "Decamerón" que vaig llegir en un finestral de la Biblioteca de Catalunya, en aquella traducció antiga catalana que tant conserva la força picaresca que donà als famosos contes el terrible Boccaccio.

Però novell que aquest capítol imiti l'inventari de llibres del "Quixot". He parlat d'observacions, i em correspon detallar-les.

Naturalment, les primeres són a propòsit de les noies. Remarco ~~naturalment~~ amb una espurna de desig els vestits excessivament curts, les formes prematures i les rodoneses opulents de les modistes, i m'embadalixo en l'admiració de llur esguard maliciós o llur temptadora boca. Sobretot les menudes... No sabia explicar-me els motius d'aquest prodigiós avançament de la naturalesa, que les fa esser dones pel cos; per l'esperit a una edat que les nostres mares dedicaven exclusivament a jugar o a treballar. Però, ara! Cerquem les aprenentes de modista, les que van amb la capsa d'encàrrecs o el cantó d'aigua; i les vengues lleuint mitges de seda, plenes d'urc i satisfacció per la morbidesa dels sins adolents i la plenitud de les cames envoltades. I les noies dels col·legis? Jo he passat per davant de les Dames Negres, el ~~per~~ col·legi aristocràtic del Panieg de Gràcia, i he vist els xicots del Institut, els estudiants de cap edat, esperant-les seriosament, i aparcant-se amb tota regla davant del benèvol esguard de la minyona o de la família.

Ja no parlem de les modistes, perquè ja és clàssic i tradicional, el sentiment amorós que les empeny al braç d'un saltabullers entabanador o d'un estudiantet disbauxat.

Jo critico, però aquesta crítica és una petita revenja del despit de no poder imitar aquests minyons exigits. Per això em poso en el pla de l'observació benèvol i indiferent, que aconsegueix la seva benèvolència i ~~la~~ minva la seva indiferència quan l'atzar i la moda i la naturalesa, en amigable complicitat, donen un espectacle magnífic a base d'unes noies de vestit quelcom transparent i faldilla excessivament curta.

I ara m'oboeu ve com l'anell al dit el transcriure una conversa que vaig sentir per la Rambla, una tarda de novembre.

16) Els actors eren un home d'uns vint-i-cinc anys, amb tipus d'obrer, i una noia d'una edat parella, i que, per les traces, era una minyona. Parlaven, i la rictica qu'ell seguia per dirigir la conversa em fèu molta gràcia.

Quan vaig començar a esaltar-los discretament, sense parar ni escusar el pas, parlaven de coses banals, de família, etc... Ell notificava que se li havia mort un germà i afegia:

-Ja es nota, eh? que porto dol. Fixi's, due corbata negra i una glassa al braç...

-Si... -ella no volia comprometre's, com aquella gent del conte d'En Carnet.

-Era molt bon minyó... -ara venia la necrologia del pobre i malaguanyat germà. Ella l'escoltava impàssible i deferent.

Però naturalment, la conversa devia perdre's per viaranyos mes difícils.

Parlaven del cine, dels balls, i bruscament, la pregunta qu'ella devia esperar, que jo també esperava, sorgí d'ell:

-Vosté té novio? Digui'm la veritat, dona...

Havia fet la pregunta amb to tan persuasiu qu'ella no es podia negar a donar-li contestat. No fèu, però d'una manera molt esgairada, tal com tenia per costum (sobre tot, no comprometre's!).

-Jo? -semblava una negació indignada, però, en darrer cas, també podia interpretar-se per allò de: En què m'ho ha conegut? -

Ell no ho prenia pas absolutament en el primer sentit, i mig contentant-se amb l'abstracte resposta de la diplomàtica serventa, seguí:

-Si, perquè no sé si sab qu'els novios, aquí a ciutat, son molt perillosos. Pel bé seu li dic jo...

-Gràcies, gràcies...

-Sobretot als balls! Si no es un ^{ant}xiat homrat i de confiança, (se li anava a escapar: com ara jo) no hi vagi pas mai. És molt fàcil de caure, però molt... ja m'entén vosté, no?

Altra vegada sonava la resposta esgairada.

-Es que, per exemple, no sé si ho sab, allà al davant de la Bohèmia hi ha una casa...

Prou! ja sabem de que va. Ell volia guiar a la noia, fer-li d'Angel de la guarda, advertint-la dels perills i donant-se aires de moralitat. Però ella sabia on geia la llebre, i podia anar sola. M'hauria interessat sentir la declaració, bunquet final d'aquell diàleg, i el paper que la minyona hi feia, però ja era al carrer del despatx, i tenia que deixar la Rambla.

Observacions! En feia arreu, al cinema, davant d'un ball de carrer, en un paratge fos, davant de les parelles... I la sensualitat, fos com fos, s'anava desvetllant dintre de mi.

Perquè tenia que topat amb el prí de la meua tímidesa? Si no hagués estat per això, m'hauria adreçat a una noieteta i aquest sentiment novell s'hauria diluït i dispesat amb el bany maria del amor.

Mentres que ara, li tenia que fer vida tal com anava, feta un passac i gens presentable... Si no trobava un contrapès...

Consideracions sobre la fidelitat matrimonial

Es un afer quelcom perillós, aquest. I no sé perquè m'he emmedat a parlar-ne. Però ja està fet, i llencem-nos de cap al toro. No parlare d'exemples que m'han sigut donats, per persones de hacte diari, ni d'espectacle, lamentables ocasionats per aquestes debilitats conjugals, però sí m'interessa, per il·lustrar aquesta narració, fer constar dos casos típics que formen un sol, i després un altre incident que fà gran soroll a la Barcelona aristocràtica per aquells temps.

Unes quantes teories en serien abans fermes. No crec en la tan buscada abundor dels adulteris. És versemblant i humà que des de David s'ha repetit el tuc d'Urias més d'una vegada i que la falta de Betabée no ha estat única en el món, però d'ací a les novel·les franceses de fin de siècle, als cocus voderillescos de Colette, Prevost o Paul de Kock, per exemple, o a l'únic argument de tot el modern teatre de Bataille, Bernstein i Companyia, n'hi ha bon tros, al men entendre.

És clar que, si anem a escoltar les afirmacions d'amics un seix no és corrió, el "fer-se" casades està a l'ordre del dia, i després, naturalment, sin elles les que esdevenen folles, per vosaltres, que us jaquen pel vostre amor i us omplen de presents, a les barbes del marit ignorant, però tots flegats som un xic tarasconesos, que diria Gaudet.

En canvi en el cam macle l'adulteri és més freqüent. Ara que, perells és més fàcil la cosa. La dona no té altra defensa que correspondre en la mateixa mida, i aleshores al marit li resta el recurs de casar-lo infraganti i plantar-lo hi dues bales al cap, en absoluta impunitat.

La veritatja és per ell, en aquest joc, de totes maneres. No insistim, i passem als casos reals i coneguts.

L'un d'ells és a l'alta aristocràcia de la ciutat. En aquestes esferes les coses no es prenen tan al seriós com en altres. Per demostrar-ho, el Duc de M., d'uns quants anys ja, munté, naturalment, una filla aplegiada al seu nom i a la seva posició. La Duquesa, malgrat la seva respectable edat, troba encara joves que s'avinguin a afegir un nou ornamant a la corona del noble marit, el qual ve a ésser, pel que després es diu, el amable i intel·ligent consentit. Aquest Duc de M. tenen un fill, el qual, a mes a mes de "Sportman" es lante de X. i està amullerat amb una noble damisella del gran mor barceloní, a la qual enganya amb l'insouciant tranquil·litat dels anys juvenils. Ella, imitant l'espectacle exemplar de la seva sogra, té el seu corresponent amant. De manera que aquells dos matrimonis es solen, i efectivament, a vegades es reuneixen tranquil·lament.

Quina immoralitat més desenbenada! direu. Però a mes a mes deven comptar els amants o amantes de cœur de cada un dels marcats d'aquests nobles personatges i els respectius dels dits amants de cœur i així tindreu que tota aquesta família té ramificacions inesperades i immenses, a base del amable adulteri.

Aquí si que cal evocar les novel·les de Dumas!

I el mateix cas, podríem dir, però amb més moralitat, per tal com és més baixa la classe, passa a una casa coneguda, una botiga d'un ofici qualsevol, el que millor us plaqui. A una edat on sembla ja explosa qualsevol temptació i amb una abundor de carns que talment deuria astorar a qualsevol i plasar-li els dalters adulterins que poden covar, la dona es dona

18) a la fuga "marxa de casa" per anar a casa d'un acomodat amic que la rebé amb els braços oberts. D'aquest fet el marit abandonat en tregué conseqüències filosòfiques i creyements inesperats. Així, si abans anava en mànecues de canissa i amb porra o sense res al cap, d'aleshores ençà no deixà mai l'armilla ni el barret de feltre. Al creure els fills foren instal·lats en bons col·legis, pagant l'afectiu company de la mare, el cap de casa cregué convenient posar-se un consol a casa, (i tot hom sol veu en aquests casos el consol es femení, contra tota sintaxi i concordança) i el fill gran, no massa gran, es llençà a la galanteria de les minyones, en l'espècie dita vulgarment "raspes" i fien tan bé el seu fet pué abans d'entrar en quintes tingué un fill i s'establirà en la pendent del matrimoni, amb el pis mort del repint fill i d'una xicota voluminosa i ben treballadora.

La filla, després de molts anys de seguir la carrera dels cinemes i els balls, enganyà definitivament a un mingo i s'establí, junt amb la nova parella que havia format el seu germà, a casa del pare.

Els fills petits, sempre amb la protecció de la mare, es dedicaren amb intermitències a fer el vago i a no fer res, i com a corolar i semblança amb el cas aristocràtic primerament esmentat, les reunions familiars eren corrents i sense ni un manca ment ni ~~una afectuosa com~~ una discòrdia. Fan condescendent i amor pue tot ho veng.

Com a corolar d'aquestes històries, en poso una que fien furo, com ja he dit, a la "Barceloneta chic". En un te del Ritz, dues dames de la gran societat, la muller del senador R. i la vecontessa de X., grans amigues de tota la vida, s'abolitjaren, es bescontaren i injuriaren amb l'identitat i noble daler que unes peixateres empen, a la Boqueria, en solventar llurs diferències comercials.

Tota la distingida concurrència del gran Hotel tingué lleure d'assabentar-s'en, de presenciar l'espectacle exemplar, i de sentir com l'atacant deia a la agredida.

-Es dir, que no contenta amb perdre'm sempre el amant, ara solo per-te el meu marit?

I no és cosa de massa el saber que els respectius esposos eren allà i no es barrejaren pas en la qüestió. Aquesta és la diferència entre aquests incidents i els de les novel·les franceses, que aquí no s'arriba mai als duels, ni tan sols al duel francès tan ben satiritjat per Mark Twain. I fan bé. Per un costat, la cosa no arranja res, i per l'altre és afegir el ridícul immens d'una vergonya pública, encara que sense conseqüències sanguinàries, a la gràcia del adulteri. Vel més restar tan amics com abans, seguint amb això l'exemple de les referides grans dames, que a l'endemà ja passejaven en un mateix automòbil pel Passeig de Gràcia i seguiren demostrant-se l'amistat perpetua que res podia trencar.

Un cop escrit aquest capítol, he pensat seriosament per la boira. Del que decidiré ja en sabreu quelcom. No guanyaran res les meves memòries amb aquestes consideracions, però si sentge ho fessin tot per guanyar, foren massa egoïstes.

Els espais vagabonds: observacions.

Sembla mentida, però malgrat el meu càrrec important de cap d'escriptor i, els meus secundaris de meritori i cobrador, i les estones que dedico a la lectura, encara tinc estones al despatx que res no sé que fer. Talshore, observo. Ja n'he esmentat alguna d'aquestes observacions, amb l'excusa de les modistes del pis de davant del despatx, però encara m'en resten, i sempre s'en fan de noves. En el temps que soc aquí, tinc temps de tot. Al davant hi ha un carrer travesser on hi tenen la casa de diners i tres restaurants econòmics i un hotel sospitós amb vidres playats i entrar i sortir de dones pintades... Parsons!

A sota del despatx hi té la botiga una perfumeria, però com que no puc veure-li des de dalt, no puc tenir'n partit. Deixen de fer les coses poden veure, però que, pobres noies, no acaben de valer la pena. És veï de replà un dentista. Això, i el fet que danera la paret on està ~~apuntalada~~ apuntalada la nova taula hi vingui de tant en tant... I jo amb el mal de caixa que tinc sovint, qu'encara s'em fa més viuient de sentir aquestes re-

En la relació de botigues al davant del pis on tinc el meu càrrec honorífic, he oblidat d'esmentar una bomboneria important, on venen "Chocolats à la Marquise de Saligny", bombons de totes menes, caixetes artístiques per col·locar-les i libelots per a regal a preus molt elevats. Les criatures i els llaminers grans s'hi embadaleixen, i jo soc un dels badocs, i més si tinc en compte que hi han unes dependents relativament agradables. Al costat esquerre del despatx n'hi ha un altre amb gent que gaixetè mai no surt al balcó. No val la pena de parlar-ne.

També al davant mateix, en el principal, hi havia un despatx. Però ara ja no hi és, i hi viu una família de menestrals que, junt amb els seus veïns, en donarien tema per uns quants paràgrafs.

Són menestrals, però acomodats i això es veu en les joguines que té el nen, un minyó de vuit anys, aproximadament, el qual es passa la vida al balcó. Molt eixerit i intel·ligent, així sí. Amb alguna joguina complicada s'hi passa hores i hores estudiant-la, desmuntant-la i copiant-la, admet. Jo no he pogut mai sofrir aquestes joguines instructives. Amb l'excusa de l'instrucció, la diversió resta de banda. Els infants han perdut el gust de les joguines humils, d'algunes i grotesques que constituïen la seva il·lusió. Si alguna n'ha restat, es la pilota, però també el joc de pilota d'abans s'ha tornat científic i una copia del que fan els grans, i la pilota s'ha engrandit: ara juguen al futbol. Perdonen, però, la digressió, que diu Jerome K. Jerome i torno a parlar de l'exposició del fet.

2o Al ^{del} ~~pis~~ del costat d'aquest infant, hi han dues nenes, l'una de nou o deu anys, l'altra d'uns cinc o sis, que també, no si si és que mai van a col·legi o puè, el cert es que no es mouen tampoc del balló. Doncs be', al cap d'uns dies de sortir el niot amb les seves facies, les seves joquines; una tortuga petita, que cap al palmell de la mà i a la que turmenta horriblement, amb una inconsciència envidiosa (figureu-vos que una de les mès comunes coses que sol fer-li es agafar-la per les potes del davant i fer-li donar uns quants capparells ginknàstics, com si estigués penjada d'unes anelles,) ja les nenes veïnes i ell ~~en~~ amics, particularment amb la mès petita. No es sencers, es passen els dos ensenyant-se coses i fins passant-se de baló a baló (malgrat la distància de l'un al altre) periòdics infantils i joquines. Jo em maravello de veure com, per un prodigi d'equilibri, enfilant-se a una cadira i abocant-se, poden arribar a donar-se la mà i ampliar performances tan glorioses, com donar-se la tortugueta màrtir.

El mossò de la fàbrica, que de vegades en la companyia, en fer-li jo notar, m'ha observat, al seu torn que si hagués estat dos noies o dues noies no hauria nascut l'amistat tan ferma com és ara, ni tan espontània. No sé la part de veritat que en aquesta teoria pot haver-hi, perquè també aquesta idea de l'atracció dels sexes és molt explotada pels germans bessons en literatura que són els escriptors pornogràfics i els escriptors sentimentals (i aquesta germanor ja ha estat declarada per P. Valéry.) De totes maneres no sé si té un fons de veritat cert o si es eronia, i m'he limitat a exposar la cosa. El que és veritat es que les dues criatures es passen llargues estones turmentant la bestioleta, que ja deu enser a les acaballes del aroniment.

Ja he dedicat un capítol als meus juaços companys, però n'hi han de nous que no han sigut esmentats. Un d'ells, un obrer impressor que s'ha volgut dedicar al comerç i s'ha trobat que li donaven sis duros setmanals. Al cap de mig mes, va tornar-se a dedicar al noble ofici de Gutenberg, que diria un retòric.

Hi ha hagut també un xicot que s'ha dedicat a conedor, i que ha estat un prodigi de tranquil·litat. Es passejava tot el dia, anava a veure la novia, s'anava al cine, i al cap del dia no venia res. Arribava al despatx, i amb l'excusa del fred, (era hivern, aleshores,) ni es feia el capell ni l'abric, ni el guants. Seia en una cadira, en una perfecta i vagarívola posició i suportava amb estòica tranquil·litat els esguards de flama del amo, que veia anar-s'en per la borda el sòr fix que, enlluernat per la capacitat venedora del conedor, li havia promès. I per revenjar-se, li feia anar a obrar rebuts, però ell tampoc s'immovava. Un dia per anar-ne a cobrar dos, al cas de Barcelona ambdós, i no molt llunyans, es passà el matí sencer i a la fi reclamà "vint cèntims de tramvia" que li eren absolutament inútils i sobers: el temps que havia estalviat anant en tranvia l'havia esmerçat anant-lo a cercar.

Fou el matí que prengué comiat, abans el principal no li donés la llauna. Per cert qu'ell ho deia melangiosament. Si hagués esperat a prendre'l en requies, n'hauria hagut de pagar el sòr d'un altre mes. Però com que tenia ja una altra col·locació pel dia primer de mes...

21) L'amo aconseguí d'esbravar-s'hi, penso, encara qu'ell el tapà molt aviat, agafant la porta i anant-se'n. Si aquell dia no es feu, ni mai.

També n'hi hagué un altre que tan sols vingué mig dia. Aquest fou el que baté el record de la fugacitat.

Jo restava, i única pedra relativament incommovible de la casa, guanyant a passes agegantes el campionat de permanència en el despatx, el qual sols detentaria el comptable, amb el qual no calia comptar... Era fora de concurs.

Hon poetitza inexpertament

Clamava no fos molt per trobar en contrapès a la sensualitat. Ja l'he trobat. Uns quants versos, una mica de poesia d'aquella que juga sempre en les reconades del pensament.

No era pas la primera temptativa que feia. Ja de menut havia tingut sauxes poètiques. (recordo uns epigrames sobre els professors que caigueren a les mans d'un d'ells; em costaren una o dues setmanes de càstigs, però en guanyaren un prestigi immens entre els meus condeixebles: era un màrtir!) i mes tard les havia renovat amb tímids assaigs experts. Carent, en un inclinació i vaig fer ja coses originals, després vaig enviar unes poesies, i en obsequi a la veritat hec dir que, amb un bon rectes.

Perquè anar amb escriptors? Aquell periòdic era "La Mainada", però cal saber que jo tenia aleshores quinze anys i el meu sentit comú em privava d'enviar treballs a revistes ja de certes pretensions. En canvi en aquest estimat setmanari, qu'es pot dir que jo vaig veure transformar-se i morir, que vaig nodrir dels meus contes i les meves novel·letes i que ajudava a confeccionar. Avell Artís em distingí ben aviat amb els seus consells i en donà una vegada aquest, que recordaré sempre:

- Tingui molt de compte en lo que faci ara. Obres llegendes, bé, però obres llargues i de certes pretensions, revisi-les, corregixi-les, guardi-les, que si no, quan fóra ja mes gran li sabria greu d'haver les publicades...

Gràcies a ell he escrit qualche cosa que tingui una mica de cara i ulls, i la totalitat dels meus nombrosos treballs a "La Mainada" pot mirar-se sense gaires escarapalls. També li hec agrair el que m'animes a escriure i m'encoratgis més del que el meu ^{esca}merit esperanzador tenia dret.

He complert aquest deure de gratitud, ^{també} i est enyorança a aquelles reunions amistoses de la "redacció", on els dibuixants i els dos o tres escriptors, - jo, encara que fos el més solent, era el mes assidu, - duïen els treballs llurs, criticaven el número acabat de sortir de premsa,

21) i indicaven noves orientacions, audits, agraïsos, o simplement, parlaven de política. Després, el caixer pagava el dibuix, — perquè els escriptors no cobraven sinó les novel·les importants o les seccions fixes i necessàries de secretaria.

Ja l'india lleure de parlar novament d'aquest fogar d'amistats, d'aquella impremta del carrer de Vich on ens reuníem com conspiradors misteriosos.

Ara que he ja explicat els motius que m'indueïen a fer versos, parlem-ne, d'aquests versos. Ara els repaso, i francament, els trobo molt dolents. Jo els servava, copiats en lletra menuda en una llibreta de cobertes de lino i encara ^{guarda} i on hi han de tothom. Aleshores, però, em feien gran il·lusió. Eren versos d'amor, (d'amor imaginari, naturalment,) patriòtics, de temes diversos i alguns d'ells de paisatge, que són encara els que més m'agraden.

Feia llargues poemes amb ríms nombrosos i consonants novíssims, amb faltes de sintaxi i mots arcaïcs mal aplicats, amb un aire d'importància que feia molta gràcia i amb un tò moral que encara en fa més, i que aleshores em satisfecia plenament. Tenia timidesa de la família i qu'ara em penedesc d'haver-los lliurat a la vista de ningú, cedint a la vanitat que de tant en tant em burxava.

Tenia també una debilitat pels "pensaments": per les traduccions del francès. Una que vaig fer de Lamartine i una altra de d'Alfred de Vigny em deixaren molt satisfet, a despit dels gal·licismes, de les inconcepcions i de les faltes que hi trobo, i que, naturalment, com més vagi, més trobare.

Però no tot s'acabava aquí. Feia de tant en tant versos d'un kirat futurista i satíric — no em refereix pas als que he comentat més amunt, fills d'un instant d'inverència escolar, — i fins i tot vaig fer una poesia francesa "Fantaisie" que té tot un aire de Baudelaire, — a més, comença per uns versos del gran Charles, — que no fa pas gens lleig.

I tot això en els lleure de la tasca del despatx. Comprèn ara perquè he dit que la poesia servia de contrapès a la sensualitat? Havia vist pel carrer una noia. Una lectura un si és no és atrevida em feien recordar-la amb una fruïció d'anatomista que examina curiósament peça per peça el cos, i això em derivava cap a un estat d'exacerbada sensualitat, però en canvi s'esqueïa sota la mà un paper i un llapis i començava una poesia "als ulls blaus d'ella" o a la "Dea ciutadana" o senzillament, al "Clar de lluna", al "Raig de sol" o a un assumpte completament net de tota idea femenina i ple de moral exigent i d'intenció educativa, i encara més ple de retòrica i de ríms...

Però per fer de contrapès, ja anava bé...

— Fi de la Primera Part. —

23)

de la edat poética i sensual

Segona Part.

Records d'una nevada sensacional

1 d'abril. La lentitud i nostàlgia del minut exterior ha estat canviada.
Lluc de sol, clar de primavera. Grip a l'ànima. Felicitat interior.
Virus de llum. Matí resplendent. El penscap com senyor, reconfortant
i allunyador de tot misèria. Cereu de decorat, fríat perat
el capdria. Pansa gria, forçes d'esperit. El pensament a
casa... Crisi superada. Confiança la nuvolada ha parat.

2 d'abril. Divendres. Quina diaa més ditosa. Es somni o realitat?
Mai podrà sospitar una benestança en cap de ríex, desvat
per lluentès baronets. Qui li fa? És el cor que li envia el
vol de la llibertat. Però l'ànima vola vola pels espais de
l'ècol. La felicitat és el presagió de l'ànima quan la
innocència i la caritat irradien la seva grandesa. Qui
ho fa que a l'hora de dinar és cereu de decorat? Jo si
que ho sé. M'ho callo, però. El cap i a la fi són tants
que els col, vulgues a que no, sacrificis-se! Deuunt els cap
la nuvolada passa i el sol l'illumina i l'calfa amb
novament amb tota la seva força.